

سر آغاز معارف

ترجمه و شرح
شرح بداية المعارف
آیت الله محسن خرازی

جلد اول

ترجمه و شرح
کاظم میکانیلو

انتشارات آیت اشراق

خرازی، محسن، ۱۳۱۵ - شارح.
[بدایه المعارف الالهیه فی شرح عقائد الامامیه. فارسی]
سرآغاز معارف: ترجمه و شرح، شرح بدایه المعارف آیت الله
محسن خرازی / به شرح محسن خرازی: مترجم کاظم میکانیل لو. -
قم: آیت اشراق، ۱۳۹۰.

۵۱۷ - ج ۲

۵۴۴ - ج ۱

شابک دوره: ۳ - ۶۲ - ۵۳۲۱ - ۶۰۰ - ۹۷۸

شابک ج ۱: ۹ - ۶۰ - ۵۳۲۱ - ۶۰۰ - ۹۷۸

شابک ج ۲: ۶ - ۶۱ - ۵۳۲۱ - ۶۰۰ - ۹۷۸

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیما.
نمایه.

۱. مظفر، محمدرضا، ۱۹۰۴ - ۱۹۶۴ م. عقائد الامامیه - نقد
و تفسیر. ۲. کلام شیعه امامیه. ۳. شیعه امامیه - عقاید. الف.
مظفر، محمدرضا، ۱۹۰۴ - ۱۹۶۴ م. عقائد الامامیه. شرح. ب.
میکائیل لو، کاظم، مترجم. ج. عنوان. د. عنوان: شرح بدایه المعارف الالهیه
فی شرح عقائد الامامیه. فارسی. هـ. عنوان: عقائد الامامیه. شرح.
۲۹۷/۴۱۷۲ BP۲۱۱/۵/م ۶ ۷۰۴۲۲۳ ۱۳۹۰

آیت اشراق

قم، خیابان ارم، پاساژ قدس، شماره ۸۱

تلفن: ۷۷۴۴۶۵۰ - ۲۵۱

فقط پیام کوتاه: ۰۹۳۷۳۹۷۱۹۵۴

www.eshraqco.com

سرآغاز معارف - جلد اول

ترجمه و شرح

شرح بدایه المعارف

مؤلف: آیت الله محسن خرازی

ترجمه و شرح: کاظم میکانیل لو

• چاپ طه (م) • لیتوگرافی: جوادالانمه • شمارگان: هزار جلد • نوبت چاپ: اول. ۱۳۹۰

شابک ج ۱: ۹ - ۶۰ - ۵۳۲۱ - ۶۰۰ - ۹۷۸ شابک ج ۲: ۶ - ۶۱ - ۵۳۲۱ - ۶۰۰ - ۹۷۸

قیمت دوره دو جلدی: ۱۵۵۰۰ تومان شابک دوره: ۳ - ۶۲ - ۵۳۲۱ - ۶۰۰ - ۹۷۸

فهرست مطالب

۳۱		مقدمه شراح
۳۵		عقیدتنا فی النظر و المعرفة
۳۶		معانی عقل
۳۷		منظور آیه از مذمت تابعین از ظن
۳۸		معانی تفکر
۳۸		دلیل عقلی بر وجوب معرفت
۳۹		شرایط منجز شدن دلیل عقلی برای کسب معرفت
۳۹		رفع شبهه
۴۰		فرق احتمال و محتمل در بیان شارح محترم
۴۱		تقسیم الفاظ متباینه
۴۲		راه دوم برای وجوب طلب معرفت
۴۲		رفع اشکال از دو دلیل عقلی وجوب معرفت
۴۳		معرفت متعلق ذات احدیت نیست
۴۳		علت غایی معرفت چیست؟
۴۴		شبهه و جواب از آن

مورد اجرای اصول عملیه.....	۴۴
دفع ضرر محتمل، وجوب شکر منعم، دو دلیل جداگانه برای وجوب معرفت.....	۴۵
وجه امر به دقت در عبارت شارح.....	۴۵
اشکال مترجم بر دو برهان کسب معرفت.....	۴۵
دلیل دیگر بر اثبات وجوب معرفت و بررسی آن.....	۴۶
توضیحی اجمالی در رابطه با فطرت.....	۴۷
معنای توهم در عبارت شارح.....	۴۷
با حاصل شدن تصدیق ایمان، حاصل نمی‌شود.....	۴۸
با عدم تصدیق ضرر اخروی به جای خود باقی است.....	۴۹
معنای تصدیق.....	۴۹
معنای جحد.....	۴۹
هر یک از دو برهان در علوم خاصه مطرح‌اند.....	۴۹
معنای عقیده و نقش آن.....	۵۰
وجوب مقدّمی کسب معرفت.....	۵۱
مقدمه و ذی المقدمه در این بحث چیست؟.....	۵۱
استقامت مرتبه اعلی از تصدیق.....	۵۱
مراد از معرفت آفاقی و انفسی.....	۵۲
شاهد مثالی برای معرفت انفسی.....	۵۲
دفع ضرر محتمل وجوب تفحص بر معجزه را اقتضا دارد.....	۵۳
بیانی از قیصری در رابطه با بحث.....	۵۳
مراتب اجمال و تفصیل در دو برهان وجوب کسب معرفت.....	۵۴
معرفت اجمالی کافی است.....	۵۴
روایت مؤیده برای کفایت معرفت اجمالی.....	۵۵
کسب معرفت مرتبه تفصیل در خواص غایت نیست.....	۵۵
مثالی برای طرق منهی در کسب معرفت.....	۵۵

معنای محکم و متشابه	۵۶
وجه تسمیه فلاسفه و کلامیون به این دو نام	۵۶
معرفت حسی و تجربی در کسب معرفت کفایت نمی‌کند	۵۷
عقیده مادیین در مورد شناخت و دلایل آنها	۵۷
دلیل اول مادیین	۵۸
دلیل دوم مادیین	۵۸
جواب از دو دلیل مادیون	۵۸
محدوریت اهل تسنن از دو دلیل عقلی برای کسب معرفت	۵۸
معرفت تعبدیه و بررسی آن	۵۹
اکتفا کردن به معرفت شهودی درست نیست	۵۹
شرایط معرفت کشفی و شهودی	۶۰
توضیح دُور	۶۰
معرفت تعبدی کلید اصلی معارف است	۶۰
نقد نویسنده بر آیت الله خرازی	۶۱
نکاتی مهم در باب معرفت عرفانی و شهودی	۶۱
معرفت شهودی موزد تأیید ائمه است	۶۲
آیا وجوب معرفت با تقلید نیز کافی است؟	۶۳
تقلید در شناخت خدا	۶۳
وجوب مطلق معرفت خداوند از هر طریق	۶۴
نظر شارح محترم	۶۴
مخاطب به وجوب معرفت کیست؟	۶۴
نظر شیعه و سنی در مورد معرفت خداوند	۶۵
حکم به کفر مقلد در اصول دین	۶۵
اشکال بر کسانی که تقلید اصول دین را قبول ندارند	۶۶
اشکال به محقق خوانساری و شارح محترم	۶۶

تقلید دفع ضرر محتمل و وجوب شکر منعم نمی‌کند.....	۶۷
نظر ابوالصلاح حلبی در این بحث.....	۶۷
قول محقق ابوالصلاح با قول ما فرقی ندارد.....	۶۸
اشکال نویسنده بر شارح.....	۶۸
معرفت استدلالی همان اقتضاء طبیعت عقل است.....	۶۹
مؤید روایی.....	۶۹
تقلید در هر پنج اصول دین جایز نیست.....	۷۰
منظور از معرفت، معرفت در اسماء و صفات و افعال.....	۷۰
آیاتی دال بر لزوم تدبیر بر اصول اعتقادیه.....	۷۰
فرق است بین اصول و اساس اعتقادات.....	۷۱
دو اشکال شارح بر علامه مظفر.....	۷۲
اکتفاء به ادله سمعی در مورد امامت و معاد.....	۷۲
وجوب تدبیر به ضروریات دین.....	۷۲
لغو بودن ارسال نبی در صورت تبعیت نکردن در برخی از اعتقادات از آنها ..	۷۳
نظر نگارنده در مورد اساس اعتقادات و وجوب معرفت عقلی به آن ..	۷۳
نظر مشهور در وارد شدن عدالت در اهم اصول اعتقادیه.....	۷۴
برخی از اعتقادات متوقف بر قبول عدالت الهی است.....	۷۵
تعریف صفات فعلیه.....	۷۵
تقلید در اصول جایز نیست به دو دلیل.....	۷۶
نقد نظریه علامه از طرف نگارنده.....	۷۶
معنای حکم عقل.....	۷۷
آیا عقل غیرنفس است؟.....	۷۷
عقیدتنا فی التقلید بالفروع.....	۷۹
اجتهاد و نظر در فروع دین لازم نیست.....	۷۹
وجوه متصور در مورد مکلف.....	۸۰

آنچه از فروعات که ضروری هستند و تقلید در آن جایز نیست.....	۸۰
منظور از مجتهد کیست و تقسیمات آن.....	۸۰
مؤید روایی و آیه بر وجوب اجتهاد در احکام شرعی.....	۸۱
توضیح استدلال به آیه نفر بر وجوب اجتهاد.....	۸۱
مجزی بودن عمل مکلف در صورت تطابق آن با واقع و اشکال در آن.....	۸۳
عقیدتنا فی الاجتهاد.....	۸۵
عقیده شیعه در باب اجتهاد و وجوب کفایی آن.....	۸۵
ادله وجوب کفائی اجتهاد.....	۸۷
دلیل عقلی وجوب کفائی اجتهاد.....	۸۷
اشکال بر شارح محترم.....	۸۷
معنای اجتهاد و شرایط آن.....	۸۸
مقدمات تحصیل اجتهاد در عبارت شهیدین.....	۸۹
ملکه اجتهادی کسبی صرف نیست.....	۹۰
عقیدتنا فی المجتهد.....	۹۱
عقیده امامیه در رابطه با مجتهد.....	۹۱
ولایت عامه مجتهد.....	۹۲
سلطنت شرعیه و سیادت قانونیه برای مجتهد.....	۹۳
فرق اساسی امام و نایب امام.....	۹۳
حکمت وجود ولایت فقیه در غیبت.....	۹۳
قاضی تحکیم در حال غیبت درست نیست.....	۹۴
مقبوله عمر بن حفظه از ادله اثبات نیابت عامه است.....	۹۵
شرح مقبوله از قلم مولی صالح مازندرانی.....	۹۶
عقیدتنا فی الله تعالی.....	۹۹
دو مقدمه مهم در این باب.....	۹۹
هیچ برهانی قابلیت ذات احادیث را ندارد و دلیل آن.....	۹۹

توضیح عبارت ملاصدرا	۱۰۰
تعریف علم کلام و موضوع آن	۱۰۱
فایده علم کلام	۱۰۲
مرتبه و شرف علم کلام	۱۰۳
عقیدتنا فی الله تعالی	۱۰۴
عقیده امامیه درباره خداوند	۱۰۴
فرق واحد و اَحَد	۱۰۵
نفی جوهریت و عرضیت از خداوند اتفاقی است	۱۰۵
ذات احدیت احتیاجی به تشخیص ندارد	۱۰۶
الأمر الاول فی اثبات المبدأ المتعالی	۱۰۹
اثبات واجب الوجوب اصل کل سعادت انسانی است	۱۰۹
امر اول در اثبات مبدأ متعالی	۱۱۰
دلیل فطری برای اثبات مبدأ تعالی	۱۱۱
بحث فطرت برای اثبات صانع از حیث بحث فلسفی است	۱۱۲
بحث لغوی و تفصیلی در مورد فطرت	۱۱۲
طرح شبهه‌ای در بحث فطرت و جواب از آن	۱۱۳
«اثبات خود فطرت»	۱۱۴
فطرت قلبی متوقف است بر فطرت بدیهی	۱۱۴
توضیحی در مورد معرفت فطرت قلبی	۱۱۵
کدام قسم از فطرت در اثبات صانع مورد نیاز متکلم است	۱۱۵
حبّ بقا و رجاء دلیل فطرت قلبی است	۱۱۶
معرفت فطری بهترین برهان شناخت مبدأ	۱۱۷
برهان صدیقین ذات حق را اثبات می‌کند	۱۱۹
چرا عرفا به برهان صدیقین متوسل می‌شوند نه براهین دیگر	۱۲۰
فطرت حبّ کمال از مظاهر فطرت قلبی است	۱۲۱

فرمایش شاه‌آبادی در رابطه با عشق	۱۲۲
ادراک و معرفت فطری، به عبادت شدت می‌یابد و نورانی	۱۲۳
فطرت قلبی متوقف بر عقل نظری است و نقش انبیاء در فطرت قلبی	۱۲۴
خصایص فطرت	۱۲۴
وجه شباهت و فرق غریزه با فطرت	۱۲۶
طرح اشکالی در مقام و جواب از آن	۱۲۶
اشکال بر شارح محترم	۱۲۷
دومین دلیل اثبات صانع، برهان امکان	۱۲۹
توضیحی پیرامون معنای اصطلاحی و لغوی امکان	۱۲۹
مراد از امکان، صحیث در ادله اثبات	۱۳۰
مراد امکان ماهوی چیست؟	۱۳۰
منظور از امکان وجودی	۱۳۰
اتصاف وجود به امکان ماهوی و به اعتبار ماهیت وجود است	۱۳۱
به هر دو امکان ماهوی و وجودی برای اثبات مبدأ دلیل آورده‌اند	۱۳۳
معقولات و مفاهیمی که داریم از به حال خارج نیستند	۱۳۳
توضیح دُور و ابطال آن	۱۳۴
بیان تسلسل و بطلان آن	۱۳۵
تقویت برهان امکان به بیانی دیگر	۱۳۵
در مصرح باطل است	۱۳۶
روش دیگر برای اثبات ذات حق در برهان امکان	۱۳۷
به حصر عقلی علت ممکن از چهار حال خارج نیست	۱۳۷
روش دوران و تردید در برهان امکان ماهوی	۱۳۸
برهان امکان فقط ذات حق را اثبات می‌کند	۱۴۰
راه دوم اثبات واجب الوجود یعنی امکان وجودی	۱۴۰
تقریب برهان امکان وجودی	۱۴۱

توضیح وجود عینی.....	۱۴۱
ممکن اگر به واجب مستند نباشد در وجودش، خلف لازم آید.....	۱۴۳
فرمایش شاه آبادی در این که ممکن محض افتقار به موجودش هست.....	۱۴۴
حد وسط در این برهان امکان وجودی.....	۱۴۵
معنای هدف داشتن مبدأ حکیم در خلقت ممکنات.....	۱۴۵
برهان معلولیت.....	۱۴۶
معنای لفظ معلول و تقریب برهان مذکور.....	۱۴۶
توضیح صغری و کبری در برهان معلول.....	۱۴۷
هر معلولی محتاج به علت است.....	۱۴۸
نتیجه برهان.....	۱۴۹
بیان ملاصدرا و بیان مراد از علت در عبارت شارح.....	۱۵۰
آثار و افعال تابع اقتضای ذاتی هر موجودی می باشد.....	۱۵۰
نکته های دیگر در باب علت و معلول.....	۱۵۱
علت مشترک معنوی بین مبدأ و موجودات است.....	۱۵۱
ذات معلول اقتضای ربط به مبدأ متعالی را دارد.....	۱۵۱
طریقه عرفا در خداشناسی فوق بحث علت و معلول است.....	۱۵۱
علت این که تسلسل و دور در علل و معالیل باطل است.....	۱۵۲
علل چهارگانه به خداوند منتهی می شوند.....	۱۵۲
امکان قابلیت در وجود بسیط راه ندارد.....	۱۵۲
تام نبودن تمسک متکلمان به برهان معلول.....	۱۵۳
نقد بر شارح.....	۱۵۴
ادراک معلول موجب ادراک علت نیست.....	۱۵۴
نسبت بین علت و معلول چگونه ادراک می شود.....	۱۵۶
طرح شبهه ای در مقام وجوب از آن.....	۱۵۶
معلول همیشه تأثیرپذیر است.....	۱۵۷

۱۵۷	برهان ضرورت وجوب
۱۵۸	معنای ضرورت در لغت و اصطلاح و تقسیم آن
۱۵۹	مراد از برهان ضرورت و تقریر آن
۱۶۰	تقریر برهان ضرورت به بیانی دیگر
۱۶۰	ضرورت به بیان دیگر
۱۶۲	برهان حدوث و تغیر
۱۶۲	برهان حدوث و تغیر و توضیح این برهان
۱۶۳	بیان صغری و کبری
۱۶۳	هر متغیری حادث است
۱۶۴	نقد و بررسی برهان حدوث و تغیر
۱۶۴	توضیح نقد و بررسی برهان حدوث
۱۶۵	معنای تغیر
۱۶۶	برهان نظم و تناسب
۱۶۶	تقریر برهان نظم و تناسب
۱۶۷	نظم عالم بر خالق ذی شعور دلالت می کند
۱۶۹	مؤید روایی برهان نظم بر اثبات صانع
۱۶۹	نقد و بررسی بر برهان نظم در اثبات صانع
۱۷۰	توضیح جدال احسن
۱۷۰	برهان نظم مثبت صفات حق می باشد
۱۷۱	اشکال دیگر بر شارح محترم
۱۷۱	برهان محدودیت
۱۷۲	نحوه استدلال به برهان محدودیت برای اثبات مبدأ
۱۷۳	بیان توضیحی صغری و کبری در برهان محدودیت
۱۷۳	برای هر محدودی حادثی هست
۱۷۴	تقریب برهان محدودیت به بیان دیگر

- برهان محدودیت به تنهایی مثبت ذات حق نیست ۱۷۵
- بنابر اعتباریت وجود و اصالت ماهیت برانزهان محدودیت اشکال وارد است ۱۷۵
- برهان محدودیت اخص از برهان حدوث و تغیر است ۱۷۵
- فرمایش علامه طباطبائی در رابطه با برهان محدودیت ۱۷۶
- مؤید روایی برهان محدودیت ۱۷۷
- بنابر اصالت وجود برهان محدودیت تام است ۱۷۷
- نحوه پیدایش موجودات محدود از نامحدود ۱۷۸
- برهان تدبیر و هدایت ۱۷۹
- معنای لغوی تدبیر و هدایت ۱۸۰
- تقریب برهان تدبیر و هدایت ۱۸۰
- هدایت تکوینی شامل همه موجودات می باشد ۱۸۱
- تدبیر مستمر بر مدبر عالم و ذی شعور دلالت دارد ۱۸۳
- نظم و هدایت میان موجودات به صور مفارقه نیز نسبت داده شده ۱۸۳
- فاعلیت صور مفارقه در عرض فاعلیت خداوند نیست ۱۸۵
- ذکر شبهه‌ای در مقام و رد آن ۱۸۵
- تدبیر و هدایت نسبت به موجودات موقتی نیست ۱۸۶
- موعظه‌ای در مقام (فهم تدبیر بر تدبیر موقوف است) ۱۸۷
- اقسام تفکر ۱۸۷
- هدایت و تدبیر در آفرینش از تجلی دو اسم مدبر و الهادی می باشد ۱۸۸
- الامر الثاني: في بيان انواع صفاته تعالى ۱۸۹
- «امر دوم در بیان انواع صفات الهی» ۱۸۹
- ادله مثبت خداوند اجمالاً دلالت بر صفات سلبی و ثبوتی دارند ۱۹۰
- مطلب بعدی: در فرق بین صفات و اسمای الهی ۱۹۲
- مطلب بعدی: در اسماء اسماء بودن این اسماء اطلاق از طرف ما بر شارع است ۱۹۳
- مطلب بعدی: صفات کمالیه عین ذاتند ۱۹۳

مطلب دیگر: اثبات صفات کمالی برای خداوند لازم ندارد محدودیت حق را ۱۹۳	۱۹۳
کثرت صفات، کثرت ذات را به دنبال دارد ۱۹۴	۱۹۴
قول در اشتراک لفظی صفات یا اشتراک معنوی ۱۹۵	۱۹۵
مطلب بعد: خداوند در صفات کمالیه نیز یگانه است ۱۹۵	۱۹۵
مطلب بعد: در توقیفیت صفات الهی است ۱۹۶	۱۹۶
مطلب دیگر: در رد تشبیه صفات ذات حق به ممکنات از حیث حقیقی ۱۹۷	۱۹۷
صفات اضافی عین ذات حق نیستند ۱۹۷	۱۹۷
تقسیم صفات ثبوتیه ۱۹۸	۱۹۸
تقسیم های دیگر برای صفات الهی ۱۹۹	۱۹۹
صفات به حمل اولی بر خداوند حمل می شوند نه شایع صناعی ۲۰۰	۲۰۰
«تنبیه»: فرق صفات ذاتیه و فعلیه ۲۰۰	۲۰۰
فرق دیگر میان صفات ذاتی و فعلی ۲۰۲	۲۰۲
صفات ثبوتیه ذاتیه از صفات کمالیه اند ۲۰۲	۲۰۲
دلیل اجمالی بر اتصاف ذات حق به صفات کمالیه ۲۰۲	۲۰۲
دلیل تفصیلی اتصاف ذات حق به اسماء و صفات ۲۰۳	۲۰۳
تعریف صفات سلویه ۲۰۴	۲۰۴
دفع اشکالی در مقام ۲۰۴	۲۰۴
صفات سلویه به سلب بسیط باز نمی گردد ۲۰۴	۲۰۴
عدم در صفات سلویه به نوعی وجود باز می گردد ۲۰۵	۲۰۵
معانی مختلف صفات سلویه و ثبوتیه در اقوال مختلف ۲۰۵	۲۰۵
کنه اسماء و صفات محاط هیچ کس واقع نمی شوند ۲۰۶	۲۰۶
دلیل اجمالی بر منزّه بودن خداوند از صفات سلویه ۲۰۷	۲۰۷
برگشت بعضی از اسماء به اسماء دیگر ۲۰۸	۲۰۸
فرمایش قیصری در برگشت بعضی از اسماء به اسماء دیگر ۲۰۹	۲۰۹
اختلاف در اسمی که محیط بر اسماء دیگر است ۲۰۹	۲۰۹

۲۱۰	فرمایش حضرت صادق (علیه السلام) در اسمی که محیط بر اسماء دیگر است
۲۱۲	غیرمشهور از حکماء اراده و کراهت را غیر از علم دانسته‌اند
۲۱۲	کلام الهی از صفات فعلیه است
۲۱۳	مطلب اول: در معنای اراده و کراهت و اثبات آن
۲۱۳	اختلاف در باب اراده و کراهت
۲۱۴	مذهب دوم در باب اراده و کراهت
۲۱۴	مذهب سوم در باب اراده و کراهت
۲۱۴	مذهب رابعه
۲۱۴	مذهب خامسه
۲۱۴	جواب از مذاهب چهارگانه
۲۱۵	خلاصه معنای اراده الهی
۲۱۶	مطلب سوم: در کلام و کتابت الهی است
۲۱۷	اشتباه اشعریه در قایل شدن به کلام نفسی
۲۱۸	تخطئه درباره شعر أخطل
۲۱۹	آخرین بحث در کلام الهی و نتیجه آن و اشاره به مذهب امامیه و معتزله و قول ضابله و کرامیه
۲۲۱	الأمر الثالث: فی علمه تعالی
۲۲۳	امر سوّم در مورد علم خداوند می‌باشد
۲۲۳	دلیل اتصاف ذات حق به علم
۲۲۴	علم فعلی حضرت حقّ و تفاوت آن با علم ذاتی
۲۲۴	شبهه کسانی که علم فعلی را منکر شده‌اند و جواب از آن
۲۲۵	علم ذاتی با تغییر متغیّر تغییر نمی‌کند
۲۲۶	علم فعلی و مراد از آن
۲۲۶	تغیّر در علم فعلی وجود دارد
۲۲۶	علم زمانی خداوند جلّت عظمته

مؤید از آیات برای اثبات علم زمانی.....	۲۲۷
بحث تفصیلی.....	۲۲۷
دلیل خطای کسانی که علم حق به اشیاء را به عقل اول بازگردانند.....	۲۳۰
حقیقت علم، امر واحد است.....	۲۳۰
نحوه تعلق عالم الهی به جزئیات.....	۲۳۱
نحوه تعلق علم الهی به امور خارجی.....	۲۳۲
علم حق به معدومات تعلق می‌گیرد.....	۲۳۲
طرح سؤال و جواب از آن.....	۲۳۳
آیا علم الهی بالکل در قرآن خلاصه می‌شود؟.....	۲۳۳
تقسیم علم الهی به مستأثره و غیر مستأثره.....	۲۳۳
فرمایش ملاصدرا در تقسیم علم الهی.....	۲۳۴
فرق علم فعلی با علم انفعالی.....	۲۳۵
مؤید از فرمایش شیخ الرئیس در فرق بین دو علم.....	۲۳۵
بیانی روشن در مورد علم فعلی و تأییدی از کلام زنوزی.....	۲۳۶
اشکال بر فرمایش شارح محترم در مورد علم فعلی.....	۲۳۷
خلاصه بحث در مورد علم فعلی الهی.....	۲۳۷
مثالی برای تفهیم علم فعلی.....	۲۳۷
الامر الرابع: فی قدرته و اختیاره.....	۲۳۹
معانی لغوی و اصطلاحی و بررسی آن.....	۲۳۹
شرح تفصیلی در رابطه با قدرت الهی و بررسی نظریات.....	۲۴۰
نظریه جهم بن صفوان در رابطه با قدرت انسان و جواب آن.....	۲۴۰
نظریه معتزلیان در رابطه با قدرت بر افعال.....	۲۴۱
ثمره قول به زائد بودن اراده یا عین ذات بودن آن در بحث قدرت.....	۲۴۲
انواع فاعل‌ها و ربط آن به بحث.....	۲۴۲
قدرت الهی همیشه در تجلی است و تقدیر سخن خیرازی.....	۲۴۳

۲۴۴	تعلق قدرت الهی به کلیه اشیا	۲۴۴
۲۴۴	توضیح قیود در تعریف	۲۴۴
۲۴۵	سخن خرازی در ردّ بر سخن اشاعره	۲۴۵
۲۴۵	قدرت بر افعال در بندگان به معنی ایجاد نیست	۲۴۵
۲۴۶	وسائط منافاتی با تعلق قدرت الهی به جمیع مقدورات ندارد	۲۴۶
۲۴۷	دلایل اتصاف خداوند به صفت قدرت	۲۴۷
۲۴۸	اثبات ازلیت قدرت	۲۴۸
۲۴۹	معنای صفت اراده و بررسی آن در بندگان	۲۴۹
۲۵۰	دلایل اتصاف خداوند به صفت اختیار	۲۵۰
۲۵۰	نقل کلامی از زنوزی در مقام	۲۵۰
۲۵۱	اراده الهی در تمامی موجودات سریان دارد	۲۵۱
۲۵۳	یکی از ثمرات فهم اراده الهی	۲۵۳
۲۵۴	معنایی که حکما بر اراده و اختیار ذکر نموده‌اند منافاتی با اخبار ندارد	۲۵۴
۲۵۵	قدرت بر ممکن الوجود تعلق می‌گیرد نه ممتنع	۲۵۵
۲۵۶	امورات محالی که قدرت به آن تعلق نمی‌گیرد	۲۵۶
۲۵۶	مثالی دیگر از محالات	۲۵۶
۲۵۷	مثالی دیگر	۲۵۷
۲۵۷	بررسی دو خبر به ظاهر منافی در مورد تعلق قدرت الهی	۲۵۷
۲۵۸	طریقه جمع بین دو خبر به بیان مازندرانی	۲۵۸
۲۵۹	توجیهی دیگر در مورد دو روایت	۲۵۹
۲۶۰	فرمایش ملاصدرا در رابطه با این دو حدیث	۲۶۰
۲۶۱	ویژگی‌های قدرت الهی	۲۶۱
۲۶۲	نتیجه اخلاقی بحث از قدرت الهی	۲۶۲
۲۶۲	شرح تفصیلی	۲۶۲
۲۶۲	قدرت و اختیار الهی عین هم‌اند	۲۶۲

۲۶۲	اراده الهی ازلی و ابدی می‌باشد
۲۶۳	مؤید روایی برای ازلی و ابدی بودن اراده
۲۶۳	اراده جزء اسماء زاید بر ذات نیست
۲۶۴	اختیار الهی نظیر اختیار ممکنات مشوب به نقص نیست
۲۶۵	یگانه بودن مشیت خداوند
۲۶۵	محال نبودن ازلی بودن و تأخر فعل از آن اراده ازلی
۲۶۷	فرق بین اراده و اختیار
۲۶۸	معانی اراده از منظر فلاسفه
۲۷۱	الأمر الخامس في توحيد تعالى
۲۷۲	اقسام توحید و معانی آن
۲۷۳	مؤید روایی توحید ذاتی
۲۷۳	توحید صفاتی
۲۷۴	توحید افعالی
۲۷۴	ثمره توحید افعالی در ابواب مختلف اعتقادی
۲۷۵	توحید تشریعی
۲۷۶	توحید عبادی و اطاعی
۲۷۷	ریا منافات با توحید اطاعی دارد
۲۷۷	توحید استعانی
۲۷۷	توحید حبّی
۲۷۹	براهین توحید ذاتی
۲۸۰	فرمایش شهید مطهری در توحید ذاتی
۲۸۰	فرمایش محقق اصفهانی درباره توحید ذاتی
۲۸۱	مؤید روایی به صرافت الهی
۲۸۱	فرمایش مولی صالح درباره حدیث
۲۸۳	دلیلی دیگر بر توحید ذاتی

۲۸۴	شرح تفصیلی توحید ذاتی
۲۸۴	معنای صراف وجود
۲۸۴	طریق دیگر برای اثبات توحید از راه نفی ترکیب
۲۸۵	کثرت ماهوی منافات با توحید ذاتی ندارد
۲۸۶	آیات و روایات دال بر توحید ذاتی
۲۸۷	فرمایش حسن زاده آملی در رابطه با توحید ذاتی
۲۸۸	درک توحید ذاتی مالی عرفاست
۲۸۹	ادامه بحث و ترجمه در مورد توحید افعالی
۲۸۹	یگانگی خداوند در ربوبیت و خالقیت
۲۹۱	قول به تشبیه و تالی فاسد آن
۲۹۲	قائلین به تجسّد کافرند
۲۹۳	عقل محیط بر خداوند نیست
۲۹۳	مؤید روایی، که خداوند قابل دیده شدن نیست
۲۹۴	خلاصه بحث
۲۹۴	لوازم فاسد از قول به دیده شدن خداوند و ابطال آن
۲۹۵	خداوند مُحاط واقع نمی شود
۲۹۵	شبهه‌ای در مقام و جواب از آن
۲۹۶	از دیدگاه علامه قائلین به رؤیت کافرند
۲۹۷	نفی جسمیت با ادعای به رؤیت با چشم جمع نمی شود
۲۹۸	استدلال اشاعره و جواب از آن‌ها
۲۹۸	دلیل دیگر اشاعره و جواب آن
۳۰۰	تمسک قائلین به رؤیت به اخبار و جواب از آنها
۳۰۱	بررسی خبر «إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ...»
۳۰۲	ظاهر اخباری که بر تشبیه دلالت دارند و جواب از آنها
۳۰۴	فرق مجسمه و مشبهه

۳۰۴	دفع توهمی در مقام
۳۰۵	جواب کلی به قائلین به رؤیت
۳۰۵	دفع اشکالی دیگر در مقام
۳۰۶	احادیث طبق ظرفیت مخاطب بیان شده
۳۰۷	فرمایش قانونی
۳۰۸	فرمایش محی‌الدین ابن عربی
۳۱۱	عقیدتنا فی التوحید
۳۱۲	خداوند از جمیع جهات نظیر ندارد
۳۱۲	دلایل مثل و نظیر نداشتن خداوند
۳۱۳	دلایل منزّه بودن خداوند از داشتن شبیه و نظیر در کلام شارح
۳۱۴	بررسی کاف در آیه «لیس کمثله شیء»
۳۱۵	فرق اوصاف ممکنات با اوصاف الهی
۳۱۵	مراتب توحید
۳۱۶	نفی نظیر و شبیه اختصاص به ذات ندارد
۳۱۷	خیر و شر به خداوند نسبت داده می‌شود
۳۱۸	قید توضیحی در کلام شارح و توضیح آن
۳۱۹	شرک در تمامی مراتب توحید متصور است
۳۱۹	معنای شرک و اختلاف در معنای آن
۳۲۱	دلیل اختصاص عبادت به خداوند نه غیر
۳۲۲	عقیده به تثلیث و فساد آن
۳۲۳	منظور از تثلیث
۳۲۳	تفسیری صحیح از آیه «لقد کفر الذین قالوا ان الله ثالث ثلاثة...»
۳۲۳	دفع اشکالی در مقام
۳۲۴	شرک در عبادت صحیح نیست
۳۲۵	اشکال شارح بر فرمایش علامه

۳۲۶		موحد حقیقی کیست؟
۳۲۷		دفع توهم
۳۲۹		دفع اشکال در مقام
۳۳۲		توسل مانع عقلی و نقلی ندارد
۳۳۲		معنای صحیح شفاعت
۳۳۴		مقصود شیعه از زیارت ائمه
۳۳۵		سیره عملی ائمه در توسل
۳۳۶		فرمایش صاحب کتاب تبرک
۳۳۷		زیارت و توسل به ائمه سنت است نه بدعت
۳۳۷		شباهت این تیمه و جواب آن
۳۳۸		حکمت‌های متعدد در توسل
۳۴۱		عقیدتنا فی صفاته تعالی
۳۴۱		اصول و مطالب مهم و کلی در این باب
۳۴۱		طریقه اثبات صفات الهی
۳۴۲		کثرت مفهومی و وحدت مصداقی صفات و دلیل آن
۳۴۳		تعدد عنوان موجب تعدد معنوی نمی‌شود
۳۴۳		صفات عین ذاتند یا زائد بر ذات
۳۴۵		ذات احدیت نامتناهی است
۳۴۶		طریقه مشائین در اثبات صفات حق
۳۴۶		صفات فعلیه نسبت طرفینی می‌طلبند
۳۴۷		فرقی دیگر در بین اسماء و صفات
۳۴۸		۳. عقیدتنا فی صفاته تعالی
۳۴۹		عقیده شیعه در مورد صفات الهی که آیا عین ذاتند یا نه؟ و اقوال در باب صفات
۳۵۱		نقد و بررسی دیدگاه‌ها
۳۵۱		فرمایش ملاهادی سبزواری

۳۵۲	اقوال در صفات الهی از فرمایش سبزواری
۳۵۳	معنای قدمای هشت‌گانه
	نقد و بررسی آراء فخر رازی در مورد صفات الهیه که قائل به ازدیاد صفات بر ذات می‌باشد
۳۵۴	
۳۵۵	نظریه معتزلیه در باب صفات و بررسی آن
۳۵۷	قول حق و براهین آن از روی دلایل عقلی و نقلی
۳۵۸	اما براهین عقلی دالّه بر این قول حق
۳۵۹	قول حق در رابطه با صفات از فرمایش قیصری
۳۶۰	اشکالات قول اشاعره
۳۶۱	مطالب مترجم: مطلب اول
۳۶۲	اقوال در باب صفات چهار تا می‌باشد و نقد بر شارح
۳۶۲	جواب قول کز امیه در باب صفات
۳۶۳	جواب دیگر از قول کرامیه
۳۶۴	ممتنع نیست که مفاهیم مختلفه بر ذات واحد صادق باشند
۳۶۵	معنای صحیح سمیع و بصیر بودن خداوند
۳۶۵	شرح حدیث از مترجم
۳۶۷	مراد از لیس قولی در فرمایش حضرت
۳۶۹	حکم شرعی درباره قائلین به زیادت صفات بر ذات
۳۷۰	صفات ثبوتی اضافی به یک صفت باز می‌گردند
۳۷۱	صفات اضافی محضه
۳۷۲	فرمایش لاهیجی
۳۷۳	معنای قیومیت
۳۷۳	نقد نویسنده بر شارح
۳۷۳	دفع شبهه‌ای در مقام
۳۷۴	تعریفی از صفات ذاتیه و نقد آن

دفع توهّم	۳۷۶
قیومیت صفت حقیقی است یا امر اعتباری انتزاعی	۳۷۶
دفع اجمال از متن شارح	۳۷۷
از سخنان ائمه و قرآن هر کس به اندازه خود استفاده می‌کند	۳۷۷
معنای و کمال الإخلاص در بیان حضرت امیر علیه السلام	۳۷۸
غیرمتناهی بودن اسماء و صفات حق از کلام امیر بیان علیه السلام	۳۷۹
بازگشت صفات سلبیه به یک سلب می‌باشد	۳۸۰
معنای اضافه اشراقی و فقری	۳۸۲
فرق بین جنس و فصل، ماده و صورت	۳۸۵
خلاصه بحث، مرجع سلب امکان چیست؟	۳۸۹
وجود جزء بر کلّ تقدم دارد	۳۹۰
کلیه مراتب توحیدی در سوره توحید به بیان شارح و علامه طباطبائی رحمته الله	۳۹۲
در مذهب مسیحیان	۳۹۴
تفسیر صمد از روایات و آیات	۳۹۵
فرمایش میرداماد	۳۹۶
فرمایش صدر المتألهین	۳۹۷
مطلب سوم: «تفسیر أحد، واحد»	۳۹۷
فرق احد با واحد از دیدگاه حکیم و عارف	۳۹۸
نکته‌ای در لم یلد و لم یولد و...	۳۹۹
جواز حمل صفات سلبیه بر ذات حق	۴۰۱
تقریر مطلب به بیانی دیگر	۴۰۲
خداوند مرئی نیست	۴۰۲
فرق سلب محض و سلب سلب	۴۰۲
مطلب دوم: منظور از ایس و لیس در عبارت شارح محترم	۴۰۳
خطبه اول: شرح خطبه حضرت امیر علیه السلام از مترجم	۴۰۶

۴۰۷	شرح خطبه اول نهج البلاغه از ابن میثم بحرانی رحمته الله
۴۰۸	خداوند دارای اجزاء مطلقاً نیست
۴۰۹	یک سؤال و جواب از آن
۴۱۱	دفع شبهات
۴۱۲	علل گرایش مادی‌گراها به مادی‌گری و جواب از آن
۴۱۳	شبهه مادیین و جواب از آن
۴۱۳	دو دلیل بر تجرد نفس ناطقه
۴۱۴	انمه بر طبق ظرفیت راوی‌ها سخن می‌گفتند
۴۱۵	شرح حدیث از ملاصدرا و مولی صالح مازندرانی
۴۱۷	از جمله شبهات مادی‌گراها و جواب از آن
۴۱۷	جواب نقضی از شبهه فوق
۴۱۸	شبهه سوم و جواب آن
۴۲۰	شبهه‌ای دیگر از مادی‌گراها و جواب از آن
۴۲۰	جواب حلّی و نقضی
۴۲۲	شبهه دیگر از مادی‌گرا و جواب از آن
۴۲۳	قاعده تطویر بر فرض صحّت منافات با اعتقاد مبدأ ندارد
۴۲۴	مؤید قول مادی‌گراها و جواب از آن
۴۲۶	جواب از شبهه فوق مادی‌گراها به بیان عقلی
۴۲۷	شبهه‌ای دیگر از مادی‌گراها و جواب از آن
۴۲۸	جواب نقضی
۴۲۸	جواب حلّی
۴۲۹	واجب الوجود عین فعلیت می‌باشد
۴۳۳	اصول و قواعد کلی مهم در باب عدل الهی از مترجم
۴۳۳	ثمره اختلاف در باب عدالت
۴۳۴	معانی عدل

۴۳۵	عدالت در هر علمی معنای خاص دارد
۴۳۵	اثبات عدالت در خداوند
۴۳۶	قانون عدل در کلیات جاری است
۴۳۷	عقیده‌تنا بالعدل
۴۳۸	عقیده شیعه در رابطه با صفت عدل
۴۳۹	صفت عدل جزء صفات ذاتیه می‌باشد
۴۴۰	نقد و بررسی نظریه مذکور از دیدگاه شارح محترم (خرازی)
۴۴۰	نقد و بررسی نظریه شارح
۴۴۱	خداوند قادر بر افعال قبیح است
۴۴۲	لوازم نفی عدالت از خداوند
۴۴۲	خلف وعید منافی عدالت نیست
۴۴۳	دفع اشکالی در مقام
۴۴۳	اضلال به خداوند عَرَضاً نسبت داده می‌شود
۴۴۵	منشأ عدل کمال ذاتی حق می‌باشد
۴۴۶	حکمت از صفات فعلیه می‌باشد
۴۴۶	پاداش به عبادت مقتضای عدل است
۴۴۶	نقد و بررسی نظریه مذکور از دیدگاه شارح محترم (خرازی)
۴۴۷	ترک عقاب در بعضی موارد اشکالی ندارد
۴۴۷	نقد نویسنده بر شارح
۴۴۸	بهشت استحقاق نیت تَفَضُّل است
۴۴۹	اشکال بر شارح محترم
۴۵۰	مقام سؤم در شرح معنای عدل و حکمت است
۴۵۱	مابین عدل و حکمت عموم و خصوص مطلق می‌باشد
۴۵۱	عقیده نظام معتزلی در این مقام و نقد آن
۴۵۳	معانی حکمت از جهات مختلف

۴۵۴		فضل برای برخی از خداوند منافی عدالت نیست
۴۵۶		دلیل عدل الهی
۴۵۶		انگیزه‌های ظلم
۴۵۷		اشاعره و لازمه قول آنها در این باب
۴۵۷		مطلب سوم: چرا خداوند فعل قبیح انجام نمی‌دهد و کار حسن را ترک نمی‌کند
۴۵۹		معنای وجوب عقلی حسن و قبح
۴۶۲		کلمات الأكابر حول مسألة التحسين و التقييح
۴۶۳		سخنان بزرگان دین در قبال مسئله حسن و قبح
۴۶۳		فرمایش شیخ مفید
۴۶۴		قائلین به عقلی بودن حسن و قبح
۴۶۵		فرمایش شیخ طوسی در این باب
۴۶۶		عقیده معتزله در حسن و قبح
۴۶۷		مطلب اول: معنای لغوی و اصطلاحی حسن و قبح
۴۶۹		مطلب دوم
۴۶۹		مطلب سوم: تحریر محل نزاع در حسن و قبح
۴۷۰		مطلب چهارم: واقعیت حسن و قبح در معانی مختلف آن و نظر اشاعره
۴۷۱		مطلب پنجم: منظور از حکم عقل به حسن و یا قبح عقل عملی است نه نظری
۴۷۲		مطلب ششم: اسباب حکم عقلی عملی
۴۷۲		مطلب هفتم: معنای حسن و قبح ذاتی
۴۷۳		مطلب هشتم: دلایل طرفین نزاع (اشاعره و امامیه)
۴۷۴		فرق بیان قضایای مشهوره و اولیات
۴۷۵		دلیل ثانی برای اشاعره و جواب از آن
۴۷۶		دلایل امامیه بر عقلی بودن حسن و قبح
۴۷۶		دلیل دوم از سوی عدلیه
۴۷۷		دلیل سوم عدلیه بر عقلی بودن حسن و قبح

۴۷۸	دفع توهمی در مقام
۴۷۸	توجیه نظریه اخباریون در این مسئله
۴۸۱	توضیح آراء در حسن و قبح از زبان علامه حلی؛
۴۸۲	منظور از حسن عقلی
۴۸۳	دلایل معتزله بر حسن و قبح عقلی
۴۸۶	اشکال اشاعره بر عدلیه و معتزله
۴۸۷	جواب علامه حلی از شبهه اشاعره
۴۸۸	جواب حکما از شبهه اشاعره به نقل از علامه حلی
۴۸۹	عقلی بودن حسن و قبح به نظر خواجه نصیرالدین طوسی رحمه الله
۴۹۱	محل نزاع مابین اشاعره و عدلیه
۴۹۲	حسن و قبح بعضی امورات بدیهی و بعضی نظری‌اند
۴۹۲	استدلال امامیه بر حسن و قبح عقلی
۴۹۳	استدلال اشاعره در نفی عقلی بودن حسن و قبح
۴۹۴	جواب استدلال اشاعره
۴۹۵	نقد شارح بر جواب سومی که دیگران به اشاعره داده‌اند
۴۹۵	حسن و قبح عنوان ذاتی صدق و کذب نیست
۴۹۶	صدق و کذب اعتبارات گوناگون به خود می‌گیرند
۴۹۶	اشکال نویسنده بر شارح محترم
۴۹۷	جوابی دیگر به اشاعره از طرف بزرگان علمای شیعه
۴۹۸	توضیح جواب مذکور از زبان شارح محترم
۴۹۸	بعضی از افعال علت تامه حسن و قبح‌اند
۵۰۰	بعضی از افعال دیگر مقتضی حسن و قبح‌اند
۵۰۱	افعالی دیگر که نسبت به حسن و قبح اقتضایی ندارند
۵۰۳	جواب پژوهشگران به اشاعره
۵۰۳	فرمایش شیخ الرئيس

۵۰۴	اصول اخلاقی تغیر و تبدلی ندارند
۵۰۶	وجه اولویت جواب دوم و سوم
۵۰۷	وجه جمع بین جواب دوم و سوم
۵۰۷	اشکال دیگر قول پژوهشگران
۵۰۸	دفاع و توجیه قول پژوهشگران و نقد شارح
۵۰۹	اشکال دیگر بر سخن پژوهشگران
۵۰۹	جواب چهارم بر استدلال اشاعره
۵۱۲	مدح فاعل افعال حسن
۵۱۳	محل نواع عدلیه و اشاعره
۵۱۳	مقصود عدلیه از عقل در محل بحث
۵۱۵	تفاوت قضایای مشهوره و اولیه
۵۱۶	حاصل نظر جواب چهارم که در اشکال و جواب بر اشاعره مطرح شد
۵۱۷	حکم عقل عملی با عقل نظری فرق دارد
۵۱۷	اشکال نویسنده بر شارح محترم
۵۱۸	نقد و بررسی قول چهارم که در جواب اشاعره بود
۵۲۱	بر مدّعی ضرورت در حسن عدل و قبح ظلم اشکالی وارد است
۵۲۲	مراد حکما از این که حسن عدل و قبح ظلم از مقبولات عامّه است
۵۲۳	اشکال بر شارح محترم
۵۲۴	ذاتی نبودن حسن و قبح بعضی از عناوین
۵۲۵	پاسخ مصنف از شبهه در اصول فقه
۵۲۷	بعضی از آیات دالّه بر حسن و قبح عقلی
۵۲۷	مراد از حسن و قبح
۵۲۸	نتیجه‌های ناگوار ادعای اشاعره
۵۲۸	اشاعره نمی‌توانند عقلاً و شرعاً عدالت را اثبات نمایند
۵۲۹	اشاعره قادر به اثبات نبوت از طریق عقلی نیستند

۵۳۰	یکی دیگر از مفاصد قول اشاعره
۵۳۱	استدلال اشاعره
۵۳۱	اشکال به استدلال فوق
۵۳۱	نظریات گوناگون در مورد این آیه
۵۳۲	مؤید روایی این تفسیر
۵۳۴	نظرو دیدگاه سید حسین طباطبائی در مورد آیه
۵۳۵	خلاصه فرمایش علامه طباطبائی از نظر نویسنده
۵۳۷	آیه دلالتی بر حکمت الهی ندارد
۵۳۷	نقد و بررسی شارح (خرازی) قول علامه را
۵۳۷	دفاع نویسنده از نظریه علامه
۵۳۹	احتمال دیگر در تفسیر این آیه
۵۳۹	نقد نظریه و احتمال فوق
۵۴۰	نقد نویسنده بر شارح
۵۴۰	نتیجه تفسیر این آیه
۵۴۰	آیات دیگر دالّه بر عقلی بودن حسن و قبح
۵۴۲	متفق فیه امامیه با اشاعره در حسن و قبح

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين و صلى الله على سيدنا محمد و آله الطيبين الطاهرين المعصومين
الأكرمين المنتجبين.

کتاب گرانقدر عقاید الإمامیه اثری است از عارف و فیلسوف جهان تشیع، علامه
محمدرضا مظفر رضوان الله تعالی علیه، که در آفق حوزه آثار و شخصیت او مورد استقبال
شیفتگان علم و دانش می باشد. این کتاب - عقاید الإمامیه - توسط حضرت آیت الله
محسن خرازی، آدام الله بقائه، به شرح مفصلی بنام بهایه المعارف تبیین شده است. این
شرح به همراه متن اصلی کتاب - عقاید الإمامیه - تاکنون فقط یکبار از عربی به فارسی
توسط دکتر متقی نژاد بازگردان و ترجمه شده است. اما این مترجم کاظم میکائیلو از آن
جایی که این ترجمه را در ایفای مقاصد اصلی مؤلفین کافی ندیده و اشتباهات در بازگردان
به ترجمه مشاهده نمود، تصمیم گرفتم این رساله را به همراه شرح آن، ترجمه و شرح
نمایم، باشد تا مورد استقبال دانش پژوهان قرار گیرد.

مترجم لازم می داند خوانندگان را به ذکر چند نکته متوجه سازد:

۱. در این شرح و ترجمه از نقد و بررسی نظریات دو مؤلف کوتاهی نشده و هر جا
این جانب فرمایش آیت الله خرازی و علامه را قابل خدشه دیده ام، از ابراز آن ابایی
نکرده ام.

۲. در اول هر باب و مبحث به نکات و مطالب کلیدی که در فهم آن باب سهم به سزایی
داشته درج نموده ام.

۳. ترجمه این جانب به صورت مفهوم و عموم فهمانه بوده است.

۴. از کتابهای منبع بسیار زیادی در شرح این مباحث کمک گرفته و سعی کرده‌ایم در هر باب و بحثی به کتابهای مادر رجوع و مسئله را محققانه تا آنجایی که میسر بوده، بررسی کنیم.

۵. این شرح در دو جلد تا باب احکام دین بوده و ادامه رساله و شرح را لازم به شرح ندیده‌ام.

در آخر از مدیر انتشارات اشراق - آقای سنید محسن تاج‌الدینی - که ما را از راهنمایی‌های خود در شرح مربوطه، دریغ نفرموده‌اند و همچنین از حضرات، علی اکبری و رسول خطیبی و همسر و دیگر عزیزان، کمال تقدیر و تشکر را دارم.

www.ketab.ir